

Опара Наталія Геннадіївна
*аспірантка 3 курсу кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Особливості правового регулювання трудових відносин за участю журналістів передбачені спеціальними законами і зумовлені специфічними рисами та умовами журналістської діяльності. Останні передбачені, зокрема, ст. 12 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» [1].

В умовах воєнного стану найбільш яскраво проявляються такі передбачені зазначеною статтею специфічні риси та особливості журналістської діяльності, як її інтенсивний характер, неврегульована тривалість, виконання службових обов'язків у стресових ситуаціях, в екстремальних умовах, пов'язаних з ризиком для здоров'я і життя, погрози та безпосередні загрозливі дії проти журналіста тощо.

Під час війни ризики журналістської діяльності проявляються особливо гостро. Журналісти досить часто виконують свої службові обов'язки в місцях активних бойових дій, на окупованих територіях, наражаючи себе на смертельну небезпеку. Так, починаючи з 24 лютого 2022 року, «в Україні було вбито понад 20 українських та іноземних журналістів. Понад сто регіональних медіа на тимчасово захоплених територіях змушені були припинити роботу через погрози, знищення редакцій, неможливість працювати в умовах тимчасової окупації» [2].

Станом на 24 травня росіяни вбили 29 журналістів, з них семеро журналістів (4 українських та 3 іноземних) було вбито під час виконання професійних обов'язків. Дев'ятеро журналістів були поранені і щонайменше 15 журналістів зникли безвісти. Так, на Київщині під час російської окупації зник журналіст Дмитро Хилюк. Ця територія з березня вже була звільнена, але ІМІ до цього часу не вдалося його знайти.

Водночас з військовою агресією в Україні триває інформаційна війна, в умовах якої вчиняються такі злочини проти засобів масової інформації, як «вбивства та викрадення журналістів, обстріли та захоплення телевеж, хакерські атаки на сайти інформаційних ресурсів.

Росія за три місяці повномасштабної війни скоїла 280 злочинів проти журналістів та медіа в Україні. Такими є дані моніторингу Інституту масової інформації» [3].

Враховуючи специфічні риси та особливості журналістської діяльності, чинним законодавством України передбачені заходи їх соціального захисту. Зокрема, Законом України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» встановлені особливості трудових відносин за участю журналістів щодо охорони праці, тривалості щорічної відпустки, заробітної плати, порядку відрядження журналістів у місця надзвичайних подій та умов їх діяльності в цих відрядженнях, а також гарантування відшкодувань, обов'язкових виплат і пільг відповідно до законодавства.

Як уже відзначалося, чинним законодавством України не регламентується тривалість інтенсивності інтелектуальної праці журналістів. Це є істотною відмінністю трудових відносин за участю журналістів від трудових відносин інших категорій працівників, для яких встановлюється тривалість і режим робочого часу.

Інтенсивність журналістської діяльності компенсується подовженою щорічною відпусткою, підвищенням заробітної плати. Так, відповідно до частини третьої ст. 13 Законом України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» «журналісти мають право на подовжену щорічну відпустку тривалістю 36 календарних днів та санаторно-курортне лікування за рахунок власників (засновників, співзасновників) засобів масової інформації».

Проте в умовах воєнного стану надання відпусток журналістам регламентується Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану від 15 березня 2022 року №2136-IX [4]. Як і іншим категоріям працівників, зазначеним Законом обмежується тривалість щорічної основної оплачуваної відпустки (24 календарних дні). Втім, на журналістів не поширюється норма, закріплена в частині другій ст. 12 зазначеного Закону, про можливість «відмови роботодавцем у наданні будь-якого виду відпусток». передбачених чинним законодавством.

Охорона праці журналістів здійснюється відповідно до актів чинного законодавства України про охорону праці. Всі права журналістів на охорону праці гарантуються, насамперед, Законом України «Про охорону праці» [5]. Водночас частиною другою ст. 12 Закону України

«Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» передбачено «обов'язкове врахування в колективних договорах особливих і специфічних рис журналістської діяльності та запровадження відповідних заходів».

На нашу думку, механізм договірної регулювання зазначених вище особливостей журналістської діяльності шляхом їх врахування в колективних угодах і колективних договорах не використовується належним чином в умовах воєнного стану. Його застосування стало б важливою правовою підставою посилення соціального захисту журналістів під час військової агресії з боку РФ. Конкретними заходами могли б бути встановлення надбавок та доплат до посадового окладу, надання додаткових днів відпочинку, тому що говорити про використання журналістами відпусток у цей складний час навряд чи можна говорити, інших гарантій і пільг на додаток до вже передбачених чинним законодавством.

Список використаних джерел

1. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів: Закон України від 23.09.1997 №540/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. №50. Ст. 302.
2. Названа кількість вбитих українських та іноземних журналістів з початку вторгнення РФ. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/03/novyna/suspilstvo/nazvana-kilkist-vbytyh-ukrayinskyx-ta-inozemnyx-zhurnalistiv-pochatku-vtorhnennya-rf>
3. Росія за три місяці скоїла 280 злочинів проти журналістів та медіа в Україні. URL: <https://detector.media/community/article/199502/2022-05-24-rosiya-za-try-misyatsi-skoila-280-zlochyniv-proty-zhurnalistiv-ta-media-v-ukraini-imi/>
4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
5. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII (в ред. Закону №229-IV від 21.11.2002). *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №2. Ст. 10.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор Г. І. Чанишева